

Məqalə redaksiyaya daxil olub 18.10.2023

The article was received by editorial board on 18.10.2023

Статья принята к печати 18.10.2023

QARABAĞ VƏ ŞƏRQİ ZƏNGƏZUR İQTİSADI RAYONLARININ İQTİSADI POTENSİALINDAN İSTİFADƏNİN BƏZİ ASPEKTLƏRİ

Xülasə

İşğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialının qiymətləndirilməsi təbii sərvətlər, infrastruktur, insan kapitalı və bazara çıxış kimi müxtəlif amillərin hərtərəfli təhlilini nəzərdə tutan mürəkkəb məsələdir. Bu ərazilərin iqtisadi potensialını qiymətləndirmək üçün istifadə edilə bilən bir neçə üsul var və hər bir metodun öz güclü və məhdudiyyətləri var. Metodlardan biri inkişaf layihələrinin xərclərinin iqtisadi artım, məşğulluğun yaradılması və sosial rifah baxımından gözlənilən faydaları ilə müqayisəsini nəzərdə tutan xərc-fayda təhlilidir. Bu yanaşma ərazilərin iqtisadi potensialını maksimum dərəcədə artırma biləcək ən sərfəli layihələri müəyyən etməyə kömək edir. Digər üsul ərazilərin güclü, zəif tərəflərini, imkanlarını və təhdidlərini araşdıran SWOT təhlilidir. Bu yanaşma iqtisadi inkişafın əsas amillərini və maneələrini müəyyən etməyə və zəif tərəfləri və təhdidləri azaltmaqla güclü və imkanlardan yararlanma bilən strategiyalar hazırlamağa kömək edir.

Açar sözlər: iqtisadi potensial, iqtisadi qiymətləndirmə, işğaldan azad edilmiş ərazilər, regionların analizi.

GİRİŞ

İşğaldan azad edilmiş ərazilərin yenidən bərpası və inkişafı məqsədi ilə ölkə rəhbərliyi tərəfindən aralıqsız tədbirlər planını həyata keçirir. Belə ki 2020-ci ilin noyabr ayında qazanılan zəfərin nəticəsi olaraq Şərqi Zəngəzur dəhlizinin açılmasının təsdiqi Azərbaycanı qonşu ölkələrin vasitəçiliyi olmadan Naxçıvan Muxtar Respublikasına və Türkiyə dövlətinə birbaşa əlqanı təmin edəcəkdir. Bunun nəticəsi olaraq Azərbaycanın regionlarının mövqeyinin güclənməsinə səbəb oldu. Bu dəhlizin bizim üçün faydaları özünü hər sahədə göstərəcəkdir. Ərazilərin işğaldan azad edilməsinin təsirə məruz qalan bölgə üçün əhəmiyyətli iqtisadi nəticələri var. O, iş yerlərinin yaradılmasına, ticarətin artmasına və həyat səviyyəsinin yaxşılaşmasına gətirib çıxaran böyümə, inkişaf və investisiyalar üçün yeni imkanlar yarada bilər. Bu ərazilərin qanuni sahiblərinə qaytarılması təbii sərvətlərin tam potensialının açılmasına, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinin stimullaşdırılmasına və regional integrasiyanın təşviqinə kömək edə bilər. Eyni zamanda, infrastrukturun və institutların yenidən qurulması və bərpası prosesi yerli iqtisadiyyatlara multiplikativ təsirə səbəb olmaqla iqtisadi fəallığı və investisiyaları stimullaşdırır. Bu kontekstdə, işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialının qiymətləndirilməsi davamlı inkişaf üçün imkanların və çağırışların başa düşülməsi üçün çox vacibdir. Bu məqalə işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialı haqqında ümumi məlumat vermək və onların iqtisadi göstəricilərinə təsir edə biləcək bəzi əsas amilləri vurğulamaq məqsədi daşıyır.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialının qiymətləndirilməsi üsulları

Qarabaq və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun sosial-iqtisadi inkişafının sabit və tarazlı dinamikası, turist biznes resurslarının potensialı, onlardan istifadə, ərzaq təhlükəsizliyi global səviyyədə aktual olan məsələlər sırasındadır. Bu kontekstdən dövlətimizin II Qarabağ müharibəsindən sonrakı mərhələdə Qarabağ iqtisadi rayonunda yenidənqurma və bərpa işləri dövründə ən aktual olan məsələ qeyd edilən sahələrin sıfırdan necə qurulmasıdır (10).

Belə ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə sosial-iqtisadi, humanitar, təşkilati və digər təxirəsalınmaz məsələlərin həlli, eləcə də bu sahədə fəaliyyətin əlaqələndirilməsi məqsədilə səlahiyyətli dövlət orqanlarının rəhbər şəxslərindən ibarət Əlaqələndirmə Qərargahı formalaşdırılmışdır (1).

Həmçinin işğaldan azad edilmiş ərazilərdə dayanıqlı məskunlaşma üçün müasir və layiqli həyatın təmin edilməsi, bütün sahələrdə quruculuq-bərpa və abadlıq işlərinin aparılması, habelə təhlükəsiz yaşayışın, səmərəli fəaliyyətin və rifahın davamlı artmasının dəstəklənməsi məqsədilə “Qarabağ Dirçəliş Fondu” publik hüquqi şəxs yaradılmışdır (4).

İşğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialının qiymətləndirilməsi bir çox amilləri və mülahizələri özündə birləşdirən mürəkkəb məsələ ola bilər. Bu ərazilərin iqtisadi potensialını qiymətləndirmək üçün istifadə edilə bilən bəzi üsullara aşağıdakılar daxildir:

- hərtərəfli iqtisadi təhlilin aparılması: Bu, iqtisadiyyatın ölçüsü, ÜDM, gəlir səviyyələri, məşğulluq dərəcələri və sahə tərkibi kimi müxtəlif iqtisadi göstəriciləri təhlil etməklə ərazinin iqtisadi potensialının qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur.

- təbii ehtiyatların müəyyən edilməsi: Qiymətləndirmə həm də gələcəkdə iqtisadi inkişaf üçün əsas yarada biləcək faydalı qazıntılar, neft və qaz ehtiyatları, əkin sahələri, meşələr və su ehtiyatları kimi ərazidə mövcud olan təbii ehtiyatları müəyyən etməlidir.

- bazar təhlilinin aparılması: Bu, ərazidə istehsal olunan mal və xidmətlər üçün mövcud və potensial bazarların qiymətləndirilməsini əhatə edir. Buraya bazarın ölçüsünü və böyümə potensialını, istehlakçı davranışını və rəqəbat mənzərəsini təhlil etmək daxildir.

- infrastruktur ehtiyaclarının müəyyən edilməsi: Qiymətləndirmə həm də ərazinin nəqliyyat şəbəkələri, enerji sistemləri, telekommunikasiyalar, su və kanalizasiya qurğuları kimi infrastruktur ehtiyaclarını müəyyən etməlidir. Bu, iqtisadi inkişafı dəstəkləmək üçün tələb olunan investisiya səviyyəsini müəyyən etməyə kömək edəcək.

- siyasi və hüquqi çərçivələrin təhlili: Qiymətləndirmə həm də ərazidə iqtisadi inkişafa təsir edəcək siyasi və hüquqi çərçivələri təhlil etməlidir. Buraya hüquqi və tənzimləyici mühitin, mülkiyyət hüquqlarının və siyasi vəziyyətin sabitliyinin təhlili daxildir.

- maraqlı tərəflərlə məsləhətləşmələrin aparılması: Yerli icmalar, bizneslər və digər maraqlı tərəflərlə məsləhətləşmələr ərazinin iqtisadi potensialı haqqında dəyərli fikirlər verə bilər. Bu, təkcə iqtisadi təhlildən dərhal aydın görünməyən imkanları və problemləri müəyyən etməyə kömək edə bilər (2,5,6).

Ümumiyyətlə, işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialını düzgün qiymətləndirmək üçün hərtərəfli və çoxşaxəli yanaşma lazımdır.

Bu ərazilərin iqtisadi qiymətləndirməsinin təşkili məqsədi ilə statistik göstəricilərin təhlili ilə hazırkı vəziyyətə baxaq. Cədvəl 1-də Qarabağ iqtisadi rayonunda əmək bazarı göstəricilərinə baxa bilərik.

Cədvəl 1

Qarabağ iqtisadi rayonunda əmək bazarı göstəriciləri

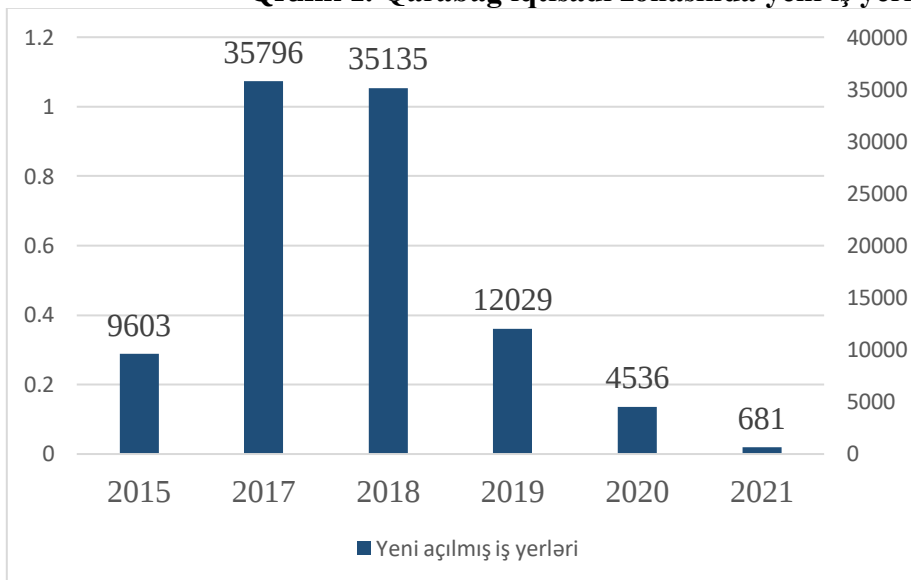
	2015	2017	2018	2019	2020	2021
İqtisadi fəal əhalinin sayı, min nəfər	399,1	411,3	415,1	418,0	422,0	427,3
Məşğul əhalinin sayı, min nəfər	379,2	391,4	394,9	398,2	392,0	402,4

Muzdlu işçilərin sayı, min nəfər	70,7	68,4	68,7	69,5	67,7	65,4
Muzdlu işçilərin orta aylıq nominal əməkhaqqı, manat	242,0	42,2	279,5	344,9	409,9	437,4

Mənbə: (11)

İqtisadi aktiv əhalinin sayı 2015-ci ildən davamlı olaraq artaraq 2021-ci ildə 427,3 min nəfərə çatmışdır. 2020-ci ildə bir qədər azalma istisna olmaqla, məşğul əhalinin sayı da artmaqdadır. 2021-ci ildə 402,4 min nəfərə çatmışdır. Maaşlı işçilərin sayı 2018 və 2019-cu illərdə cüzi artım istisna olmaqla, 2015-ci ildən azalma müşahidə olunsa da, muzdlu işçilərin orta aylıq nominal əmək haqqı 2015-ci ildən davamlı olaraq artaraq, 2021-ci ildə 437,4 manat. Bütövlükdə, məlumatlar İqtisadi aktiv əhalinin və məşğul əhalinin sayının artması ilə iqtisadiyyatın durmadan inkişaf etdiyini göstərir. Bununla belə, maaşlı işçilərin sayının azalması fərdi məşğulluq və ya maaşsız işə keçidi təklif edə bilər. Maaşlı işçilərin orta aylıq nominal əmək haqqının artması ixtisaslı işçilərə tələbatın artması və ya inflyasiya ilə bağlı ola bilər.

Qrafik 1. Qarabağ iqtisadi zonasında yeni iş yerlərinin sayı

Mənbə: (11)

Qarabağ iqtisadi rayonunda iş yerlərinin sayınaqrafik 1-də diqqət yetirmiş olsaq görə bilərik ki, 201-ci ildə 9603 vahid olmuş növbəti illərdə yəni 2017-ci ildə 35796 vahidə çatmışdır. 2018-ci ildə bu rəqəm 35135 vahidədək düşmüşdür. Xüsusi ilə 2019, 2020 və 2021 –ci illərdə azalmalar olaraq 2021-ci ildə bu say 681 vahidədək düşmüşdür.

Cədvəl 2

Qarabağ iqtisadi zonasında ticarətin göstəriciləri

	2015	2017	2018	2019	2020	2021
Pərakəndə ticarət dövriyyəsi, min manat	681157,6	911885,3	957360,1	1007822,1	960391,4	1047354,1
əvvəlki ilə nisbətən						
fiziki həcm indeksi, faizlə	105,6	101,4	102,8	102,7	92,2	102,2

əhalinin bir nəfərinə düşən, manat	1153,12	1514,70	1594,31	1675,45	1589,14	1728,94
Pərakəndə ticarət dövriyyəsinin ölkənin ümumi pərakəndə ticarət dövriyyəsində xüsusi çəkisi, faizlə	2,64	2,59	2,59	2,55	2,39	2,36
Yerli istehsal məhsullarının pərakəndə ticarət dövriyyəsi, min manat	476104,6	703915,8	692569,9	724043,0	754490,1	823748,7
Pərakəndə ticarət dövriyyəsində yerli istehsal məhsullarının xüsusi çəkisi, faizlə	69,9	77,2	72,3	71,8	78,6	78,7
İdxal məhsullarının pərakəndə ticarət dövriyyəsi, min manat	205053,0	207969,5	264790,2	283779,1	205901,3	223605,4
Pərakəndə ticarət dövriyyəsində idxal məhsullarının xüsusi çəkisi, faizlə	30,1	22,8	27,7	28,2	21,4	21,3
Qeyri neft-qaz məhsullarının pərakəndə ticarət dövriyyəsi, min manat	643867,6	817233,7	908678,9	860770,6	748275,8	739277,2
Pərakəndə ticarət dövriyyəsində qeyri neft-qaz məhsullarının xüsusi çəkisi, faizlə	94,5	89,6	94,9	85,4	7,9	70,6
Pərakəndə ticarət şəbəkəsi						
mağazaların sayı, vahid	2394	2667	2700	3433	3443	4247
ticarət sahəsi, min kv. m.	79,0	100,0	116,2	161,2	167,5	219,0
köşklərin sayı, vahid	21	13	20	35	34	32
Topdansaş ticarət dövriyyəsi, min manat	412538,5	337927,5	309359,3	170133,0	191777,9	211148,4

Mənbə: (11)

Pərakəndə ticarət dövriyyəsi 2019-cu ildəki azalma istisna olmaqla, ümumilikdə illər ərzində artmışdır. Satılan malların fiziki kəmiyyətindəki dəyişikliyi ölçən fiziki həcm indeksi də 2019-cu ildə əhəmiyyətli azalma ilə ümumi artım göstərmişdir.

Adambaşına düşən pərakəndə ticarət dövriyyəsinin illər ərzində artması alıcılıq qabiliyyətinin yüksəldiyini göstərir.

Ölkənin pərakəndə ticarət dövriyyəsinin ümumi pərakəndə əmtəə dövriyyəsində xüsusi çəkisi bu illər ərzində ümumilikdə azalmışdır ki, bu da ölkənin pərakəndə ticarət sektorunun ümumi pərakəndə ticarət dövriyyəsi ilə müqayisədə daha yavaş inkişaf etdiyini göstərir.

Pərakəndə ticarət dövriyyəsində yerli istehsal olunan məhsulların xüsusi çəkisi ümumilikdə illər ərzində artmışdır ki, bu da ölkənin pərakəndə sektoru üçün daha çox məhsul istehsal etdiyini göstərir. Digər tərəfdən, idxal olunan məhsulların xüsusi çəkisi ümumilikdə illər ərzində azalıb. Pərakəndə dövriyyədə qeyri-neft və qaz məhsullarının xüsusi çəkisi illər ərzində dəyişib, 2020-ci ildə əhəmiyyətli dərəcədə azalıb. Pərakəndə ticarət şəbəkəsindəki mağazaların və ticarət sahələrinin sayı ümumilikdə illər ərzində artıb və bu sektorda artımı göstərir.

Topdansatış ticarət dövriyyəsi 2020-ci ildəki artım istisna olmaqla, illər ərzində ümumilikdə azalıb.

Bütövlükdə ölkədə pərakəndə ticarət sektoru illər ərzində artım nümayiş etdirərək, yerli istehsal məhsullarına daha çox önəm verib. Bununla belə, ölkənin pərakəndə əmtəə dövriyyəsinin ümumi pərakəndə əmtəə dövriyyəsində xüsusi çəkisinin azalması və pərakəndə dövriyyədə qeyri-neft və qaz məhsullarının xüsusi çəkisinin dəyişməsindən də göründüyü kimi, sektor hələ də problemlərlə üzləşir. Topdan ticarət sektoru isə ümumiyyətlə dövriyyədə azalma nümayiş etdirib.

Cədvəl 3

Qarabağ iqtisadi zonasında turizm göstəriciləri

	2015	2017	2018	2019	2020	2021
Mehmanxana (hotel) və mehmanxana tipli obyektlərin sayı, vahid	4	4	5	7	7	11
onlardan:						
nömrələrin sayı, vahid	96	96	106	132	132	278
birdəfəlik tutum, yer	206	206	236	288	288	599
yerləşdirilmiş şəxslərin sayı, nəfər	1618	2205	2652	5235	4175	12800
keçirilmiş gecələmələrin sayı, adam-gecə	2014	2630	3198	5624	4539	13772
Mehmanxana (hotel) və mehmanxana tipli obyektlərin gəlirləri, min manat	126,6	87,8	119,4	242,7	247,2	931,0
Mehmanxana (hotel) və mehmanxana tipli obyektlərin xərcləri, min manat	101,7	75,5	73,1	135,6	122,3	892,6

Mənbə: (11)

Cədvəldə 2015-ci ildən 2021-ci ilə qədər Azərbaycanda mehmanxanaların və analoji yerləşdirmə obyektlərinin sayı və onların otaqların sayı, doluluq dərəcələri, qonaqların sayı, gəlir və xərclər kimi əsas göstəriciləri haqqında məlumat verilir.

Cədvəldən görə bilərik ki, Azərbaycanda mehmanxana və buna bənzər yerləşdirmə yerlərinin sayı 2015-ci ildəki 4-dən 2021-ci ildə 11-ə yüksəlmişdir. Otaqların sayı da 2015-ci ildəki 96-dan 2021-ci ildə 278-ə yüksəlmişdir. Birdəfəlik yerləşmə Bu yaşayış yerlərinin tutumu da 2015-ci ildəki 206-dan 2021-ci ildə 599-a yüksəldi.

Bu yaşayış yerlərində qalanların sayı da illər ərzində artaraq 2015-ci ildəki 1618-dən 2021-ci ildə 12800-ə çatıb. Gecələmələrin sayı da 2015-ci ildəki 2014-dən 2021-ci ildə 13772-yə yüksəlib.

Gəlir baxımından bu yaşayış yerlərinin əldə etdiyi gəlirin illər keçdikcə artdığını görə bilərik. 2015-ci ildə gəlirlər 126,6 milyon manat olub, 2021-ci ildə 931,0 milyon manata yüksəlib. Bununla

belə, xərclər də illər keçdikcə artaraq 2015-ci ildəki 101,7 milyon manatdan 2021-ci ildə 892,6 milyon manata çatıb.

Bütövlükdə Azərbaycanda mehmanxana və analoji yerləşdirmə sektoru illər ərzində artan mehmanxanaların, otaqların, qonaqların və gəlirlərin sayının artması ilə davamlı şəkildə inkişaf edir. Bununla belə, xərclər də artmaqdadır ki, bu da bu yerləşdirmələrin gəlirliliyinə təsir göstərə bilər.

Cədvəl 4

**İşğaldan azad edilən torpaqlarda çoxillik əkmələrin növlər üzrə proqnozlaşdırılan
strukturu, ha**

Taxıl	Pambıq	Tütün	Kartof	Tərəvəz	Bostan	Yem bitkiləri	Meyvə və giləmeyvə	Üzüm
Qarabağ	155.7	-	-	20.3	12.3	4.2	17.5	12.1
Ağdam	101.9	13.2	-	11.9	183.2	6.1	172.1	17.4
Cəbrayıl	33.4	-	-	0.3	3.5	1.7	68.4	5.7
Füzuli	158.9	3.1	-	4.4	12.8	8.4	105.6	15.6
Kəlbəcər	2.9	-	0.4	1.7	1.8	-	24.9	3.6
Qubadlı	20.2	-	0.8	3.0	2.6	1.5	11.4	17.8
Laçın	7.4	-	-	1.7	1.4	0.4	24.8	3.6
Zəngilan	6.1	-	0.6	1.7	2.6	1.0	24.1	15.6
Cəmi istehsal	486.5	16.3	1.7	45.1	220.3	23.3	448.8	91.2
Ölkə üzrə cəmi istehsala nisbəti, %	12.6	5.4	22.3	4.3	12.1	5.0	8.8	7.7

Mənbə: (8)

Cədvəl 4-də işğaldan azad edilmiş ərazilərdə kənd təsərrüfatının inkişafı məqsədi ilə hər bir rayon üzrə çoxillik bitkilərin inkişafı üçün proqnozlaşdırılan struktur göstərilmişdir. Qarabağ ərazisində 155,7 hektar ərazi əkin üçün istifadə ediləcəyi proqnozlaşdırılır. Əkin sahələri üçün ən əlverişli ərazilər Ağdam və Füzuli rayonlarıdır. Ölkə üzrə cəmi istehsala nisbəti pambıq 12,6%, tütün 5,4%, kartof 22,3% ,tərəvəz 4,3%, bostan 12,1%, yem bitkiləri 5%, meyvə və giləmeyvə 8,8% və Üzüm 7,7% təşkil edir.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərin SWOT analizi

Güclü tərəflər: Neft, qaz və minerallar da daxil olmaqla zəngin təbii ehtiyatlar Kənd təsərrüfatına yararlı münbit torpaq Dəmir yolları və avtomobil yolları da daxil olmaqla strateji nəqliyyat marşrutlarına çıxış Binalar, fabriklər və sənaye parkları daxil olmaqla mövcud infrastruktur Bölgənin tarixi və mədəni əhəmiyyətinə görə turizmin inkişafı üçün potensial	Zəif cəhətləri: Münaqişə nəticəsində infrastruktura, binalara və sənaye obyektlərinə dəyən ziyan Mülki əhali və iqtisadi inkişaf üçün təhlükə yaradan minalar və müharibənin digər partlayıcı qalıqları Yenidənqurma və reabilitasiya səylərinə əhəmiyyətli investisiyalara ehtiyac Xarici maliyyələşdirmədən asılılıq və yenidənqurma səylərinə dəstək Davam edən siyasi gərginlik və sərhədlərin bağlanması səbəbindən bazarlara çıxış məhduddur
İmkanlar: Yeni neft və qaz yataqlarının işlənməsi Mədənçıxarma və faydalı qazıntı sənayesinin genişləndirilməsi Mövcud sənaye obyektlərinin modernləşdirilməsi Kənd təsərrüfatı, turizm və nəqliyyat da daxil olmaqla müxtəlif sektorlarda yeni biznes imkanlarının yaradılması Qonşu ölkələrlə və ondan kənarda ticarət-iqtisadi əlaqələrin inkişafı	Təhdidlər: Bölgədə davam edən hərbi münaqişə və qeyri-sabitlik potensialı İqtisadi inkişafa və ticarətə təsir edən qonşu ölkələrlə siyasi gərginlik Məhdud sənaye və resurslardan asılılıq, iqtisadiyyatı əmtəə qiymətlərindəki dalğalanmalara qarşı həssas edir. Xarici investisiyaların qarşısını ala bilən bizneslər üçün hüquqi və tənzimləyici bazanın zəifliyi İdخال tələb oluna bilən ixtisaslı işçi qüvvəsinin olmaması, xərclərin artmasına və potensial sosial gərginliyə səbəb olur

***Mənbə:** (araşdırma nəticəsində müəllifin özü tərəfindən)*

Svot analizinin aparılmasında nəticəsində Şərqi Zəngəzur və Qarabağ iqtisadi rayonunun iqtisadi yöndən mənfi və müsbət yanlarını həmçinin bu ərazilərin inkişafına mane ola biləcək və inkişafına təkan verə biləcək faktorları qeyd etdik.

NƏTİCƏ

Yekun olaraq qeyd edək ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialının qiymətləndirilməsi kompleks yanaşma tələb edən mürəkkəb və çoxşaxəli işdir. Bu cür qiymətləndirmənin aparılması üçün müxtəlif üsullar mövcuddur, o cümlədən regionun təbii ehtiyatlarının və infrastrukturunun təhlili, yerli əhalinin bacarıq və potensialının qiymətləndirilməsi, mövcud iqtisadi siyasət və institutların araşdırılması. Müvafiq metodun seçilməsi qiymətləndirmənin konkret kontekstindən və məqsədlərindən asılı olacaq. Əlavə olaraq, qiymətləndirmənin hərtərəfli və əhatəli olmasını təmin etmək üçün yerli icmalar, hökumət rəsmiləri və beynəlxalq təşkilatlar da daxil olmaqla, müvafiq maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi çox vacibdir. Nəticə etibarilə, işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialının hərtərəfli və dəqiq qiymətləndirilməsi qərarların qəbul edilməsini məlumatlandırmaq və regionun uğurlu yenidən qurulması və inkişafına kömək etmək üçün vacibdir. Düzgün yanaşma və bütün maraqlı tərəflərin iştirakı ilə bu ərazilərin iqtisadi potensialını açmaq və onların uzunmüddətli böyüməsinə və çiçəklənməsinə töhfə vermək olar.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində məsələlərin mərkəzləşdirilmiş qaydada həlli ilə bağlı Əlaqələndirmə Qərargahının yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 24 noyabr tarixli Sərəncamı.
2. "Economic Analysis of Post-Conflict Recovery" by World Bank: This report provides a comprehensive framework for assessing the economic potential of post-conflict countries, including territories freed from occupation.
3. "Economic Development Strategies for Post-Conflict States" edited by William Ascher and Natalia Mirovitskaya: This book explores the economic challenges faced by post-conflict states, including the economic potential of territories freed from occupation.
4. Qarabağ Dirçəliş Fondu publik hüquqi şəxsin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 04 yanvar tarixli Fərmanı.
5. "Rebuilding War-Torn States: The Challenge of Post-Conflict Economic Reconstruction" by Graciana del Castillo: This book examines the challenges of post-conflict economic reconstruction, including the assessment of economic potential in territories freed from occupation.
6. "Strengthening Post-Conflict Economic Recovery: Lessons Learned from Lebanon" by Mona Harb and Sami Atallah: This article analyzes the post-conflict economic recovery in Lebanon and provides insights into the assessment of economic potential in territories freed from occupation.
7. "The Role of Natural Resources in Post-Conflict Economic Recovery" by OECD: This report explores the role of natural resources in post-conflict economic recovery and provides guidance on assessing the economic potential of natural resources in these contexts.
8. <https://agrodata.az/>
9. <https://agroeconomics.az/az/article/34/isgaldan-azad-olunan-erazilerimizde-kend-teserrufa/>
10. <https://conferences.az/uploads/file/165c4-qarabag-ve-serqi-zengezurun-iqtisadi-potensialinin-sektoral-qiymetlendirilmesi.pdf>
11. <https://www.stat.gov.az/source/regions/>

H.R. Ismailov

PhD student, Azerbaijan State University of Economics

Some aspects of using the economic potential of Karabakh and Eastern Zangezur economic regions

Abstract

Assessing the economic potential of the liberated territories is a complex issue that involves a comprehensive analysis of various factors such as natural resources, infrastructure, human capital and market access. There are several methods that can be used to assess the economic potential of these areas, and each method has its own strengths and limitations. One method is cost-benefit analysis, which involves comparing the costs of development projects with their expected benefits in terms of economic growth, employment generation and social welfare. This approach helps to identify the most profitable projects that can maximize the economic potential of the areas. Another method is SWOT analysis, which examines the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the areas. This approach helps identify key drivers and barriers to economic development and develop strategies that can capitalize on strengths and opportunities while mitigating weaknesses and threats.

Key words: *economic potential, economic assessment, freed territories, analysis of regions.*

Г.Р.Исмаилов

докторант, Азербайджанский Государственный Экономический Университет

Некоторые аспекты использования экономического потенциала Карабахского и Восточно-Зангезурского экономических районов

Резюме

Оценка экономического потенциала освобожденных территорий представляет собой комплексный вопрос, предполагающий комплексный анализ различных факторов, таких как природные ресурсы, инфраструктура, человеческий капитал и доступ к рынкам. Существует несколько методов, которые можно использовать для оценки экономического потенциала этих территорий, и каждый метод имеет свои сильные стороны и ограничения. Одним из методов является анализ затрат и результатов, который включает сравнение затрат на проекты развития с их ожидаемыми выгодами с точки зрения экономического роста, создания рабочих мест и социального обеспечения. Такой подход помогает выявить наиболее прибыльные проекты, способные максимально использовать экономический потенциал территорий. Другим методом является SWOT-анализ, который исследует сильные и слабые стороны, возможности и угрозы областей. Такой подход помогает выявить ключевые факторы и препятствия на пути экономического развития и разработать стратегии, позволяющие использовать сильные стороны и возможности, смягчая при этом слабые стороны и угрозы.

Ключевые слова: экономический потенциал, экономическая оценка, освобожденные территории, анализ регионов.